

Leor Zmigrod, *The Ideological Brain*

Prologue: Action Potential - prolog wprowadza nas w koncepcję ideologii jako zbioru przekonań, które oferują pewność i wspólnotę. Zmigrod podkreśla, że mózg cieszy się z przyjmowania ideologicznych przekonań, jednocześnie ostrzegając przed potencjalnymi niebezpieczeństwami sztywności ideologicznej.

Ideological Possession - rozdział omawia, jak ideologie wpływają na nasze umysły i ciała. Autorka podkreśla, że nie tylko posiadamy przekonania, ale też możemy być nimi opanowani. Sugeruje, że każda ideologia może być praktykowana dogmatycznie, co ogranicza elastyczność myślenia i kreatywność jednostki. Zmigrod proponuje oceniać ideologie nie tylko na podstawie ich logiki, ale także wpływu na mózg i ciało, a nauka o ideologiach może inspirować do refleksji i działania, pomagając zrozumieć, które przekonania warto zachować, a które odrzucić.

An Experiment - rozdział opisuje eksperyment, który ma na celu zbadanie, jak nasze umysły reagują na zmieniające się zasady gry oraz co to może powiedzieć o naszych przekonaniach ideologicznych i elastyczności umysłowej. Wyniki takich eksperymentów pokazują, że osoby, które są bardziej elastyczne umysłowo, są również bardziej otwarte na różnorodność i zmiany w sferze ideologicznej. Natomiast osoby bardziej sztywne umysłowo mają tendencję do trzymania się dogmatycznych przekonań i niechęci do zmiany swoich poglądów nawet w obliczu nowych dowodów.

Metaphors We Believe By – I s t n i e j ą metafory, które sugerują, że umysł albo jest pełen złych rzeczy, albo pusty i wydrążony, co prowadzi do utraty odpowiedzialności i poczucia sprawczości przez osobę pod wpływem ideologii. Autorka podkreśla, że takie metafory mogą być mylące i uproszczone. Krytykuje również podejście Hannah Arendt, która opisywała zło jako wynik "braku myślenia", bowiem trywializuje ono złożoność ideologicznych konwersji oraz odpowiedzialność jednostki. Poruszony jest t e ż temat dualizmu – podziału na ciało i umysł jako dwie oddzielne substancje. Autorka zachęca do porzucenia dualistycznych założeń i uznania, że ideologie są nie tylko abstrakcyjne i kolektywne, ale również somatyczne i indywidualne.

The Birth of Ideology - ten i następny rozdział opisują historię i ewolucję pojęcia ideologii. Twórcą pojęcia był Antoine Louis Destutt de Tracy, który w 1796 roku mianem tym określił naukę o ideach. W "Summary of Truths" Tracy zapisał równania, które miały wyrazić jego przekonania: "zdolność myślenia lub percepcji = wiedza = prawda = cnota = szczęście = miłość = wolność = równość = filantropia". Uważał, że prawda prowadzi do dobra i szczęścia, a ostatecznie do wolności i sprawiedliwości. Ideologia, początkowo naukowy projekt, szybko przekształciła się w misję polityczną.

The Age of Illusions – referuje historię pojęcia ideologii od momentu, gdy Napoleon Bonaparte wkracza na scenę polityczną. Napoleon początkowo nawiązał kontakt z

ideologami, grupą myślicieli promujących demokratyczne, świeckie i libertariańskie zasady. Jednak ich wartości szybko okazały się niezgodne z jego imperialistycznymi ambicjami, próbując więc osłabić ideologów, zaczął ich krytykować, a termin "ideologia" traktować jako obelgę. W miarę jak zdobywał władzę, oskarżał ideologów o nieszczęścia Francji i promował iluzje jako niezbędne dla społecznego porządku. Ideologia znalazła schronienie w Niemczech, gdzie młodzi Karl Marx i Friedrich Engels rozwinęli jej analizę, widząc w niej narzędzie manipulacji ludzką świadomością przez rządzące klasy społeczne. W XX wieku ideologia stała się tematem licznych debat filozoficznych i politycznych dla myślicieli takich jak Jean-Paul Sartre, Albert Camus, W. E. B. Du Bois i Michel Foucault.

Being a brain - rozdział omawia dwie fundamentalne zasady działania ludzkiego mózgu: predykcję i komunikację. Mózg dąży do tego, by być zauważonym i docenionym. Chce, by nasze życie miało znaczenie, co jest związane z potrzebą rozumienia i bycia rozumianym. Ideologie dostarczają łatwych odpowiedzi na problemy predykcji i komunikacji, oferując gotowe skrypty i grupy przynależności. Jednak ideologie mogą być zarówno lekarstwem, jak i trucizną, tworząc nowe problemy, które musimy rozwiązać.

Thinking. Ideologically - autorka argumentuje, że ideologie oferują logiczne, spójne wyjaśnienia rzeczywistości – twierdzą, że potrafią wyjaśnić wszystko: przeszłość, teraźniejszość i przyszłość, a także to, jak powinniśmy postępować i z kim się zadawać. Podkreśla również, że ideologie mają dwa kluczowe elementy: sztywną doktrynę i sztywną tożsamość. Ideologiczne myślenie wpływa na nasze postrzeganie świata i zachowania, sugerując, że nasze polityczne uprzedzenia i ideologiczne przekonania mogą być odzwierciedleniem bardziej ogólnych nawyków myślowych.

A Chicken-and-Egg Problem - rozdział analizuje, w jaki sposób i kiedy dzieci zaczynają wykazywać tendencje do uprzedzeń i jak te tendencje mogą przewidywać przyszłe skłonności ideologiczne. Autorka przedstawia wyniki pionierskich badań przeprowadzonych przez Else Frenkel-Brunswik w 1944 roku, które miały na celu zrozumienie, jakie cechy i doświadczenia kształtują u dzieci skłonność do ksenofobii i autorytaryzmu. Pojawia się pytanie, jak ideologie mogą zmieniać naszą naturę ludzką, nie tylko poprzez zmianę naszych przekonań, ale także poprzez transformację naszej biologii i reakcji poznawczych.

Young Authoritarians - rozdział kontynuuje o badaniach psychologicznych Else Frenkel-Brunswik. Autorka analizuje, w jaki sposób dzieci pojmują władzę, hierarchię i autorytaryzm. Rozdział zawiera również przykłady z wywiadów przeprowadzonych przez Frenkel-Brunswik z dziećmi. Niektóre z nich wyrażały skrajnie ksenofobiczne i autorytarne poglądy, podczas gdy inne wykazywały liberalne i empatyczne podejście do mniejszości i kwestii społecznych. Autorka podkreśla, że badania te wskazują na głębokie różnice w sposobie myślenia dzieci w zależności od ich wychowania i środowiska rodzinnego, co może mieć długotrwały wpływ na ich przyszłe postawy polityczne i społeczne.

Brainwashing a Baby - rozdział opisuje proces indoktrynacji i uczenia się ideologii od wczesnego dzieciństwa. Autorka analizuje, jak nawyki i rytuały mogą wpływać na rozwój dziecka, prowadząc do głębokiego zakorzenienia przekonań i automatycznych zachowań. Przekazywanie ideologii odbywa się poprzez powtarzanie określonych nawyków i rytuałów, które stają się automatyczne i niekwestionowane. Autorka twierdzi, że proces indoktrynacji jest bardziej skuteczny, gdy zaczyna się w młodym wieku, zanim osobowość dziecka stanie się bardziej odporna na zmiany.

The Rigid Mind - w rozdziale opisano test Alternative Uses Test (AUT), który mierzy kreatywność poprzez generowanie alternatywnych zastosowań dla zwykłych przedmiotów. Autorka stwierdza, że osoby o elastycznym myśleniu są mniej dogmatyczne i bardziej otwarte na zmiany. Natomiast osoby o sztywnym myśleniu są bardziej skłonne do ideologicznej sztywności i trudniej przyjmują nowe informacje. Rozdział porusza również historyczne badania elastyczności umysłowej, w tym rasistowskie teorie nazistowskiego psychologa Ericha Rudolfa Jaensch. Omawia również znaczenia liberalizmu i jak wpływają one na postrzeganie ideologii politycznych.

The Dogmatic Gene - rozdział zaczyna się pytaniem o genetyczne uwarunkowanie sztywności myślenia i prowadzi do opisanie roli dopaminy. Różne warianty genów wpływają na poziom dopaminy w mózgu. Autorka wprowadza koncepcję „epigenetyki ekstremizmu”, sugerując, że sztywność ideologiczna wynika z interakcji genetyki i doświadczeń życiowych. Analizuje, jak różne predyspozycje genetyczne funkcjonują w rygorystycznych i liberalnych środowiskach.

Darwin's Secret - rozdział opisuje wewnętrzne konflikty Charlesa Darwina związane z jego religijnymi wątpliwościami oraz ich wpływ na jego życie osobiste i zawodowe. Następnie przedstawia Darwina w różnych momentach jego życia, zmagającego się z religijnym sceptycyzmem i miłością do swojej głęboko wierzącej żony, Emmy. Rozdział kończy się refleksją nad badaniami autora, które pokazują, że osoby niewierzące wykazują większą elastyczność poznawczą w porównaniu z wierzącymi. Ostatecznie, autorka podkreśla, że religia może działać jako system edukacyjny, który zamyka umysł, zamiast go otwierać, oraz że religijne doświadczenia są głęboko zakorzenione w ludzkiej psychice i trudne do zmiany.

Your Emotional Fingertips - rozdział omawia, w jaki sposób nasze emocje są odzwierciedlane w naszych ciałach poprzez subtelne gesty, reakcje fizjologiczne oraz niewidoczne dla oka ruchy wewnętrzne. Autorka opisuje, jak nasze ciało jest w nieustannym ruchu, tworząc rytmy i melodie, które oddają nasz stan emocjonalny i pomagają utrzymać homeostazę biochemiczną.

An Ideology Walks Into a Brain Scanner - rozdział dotyczy badań nad związkiem między strukturą i funkcjonowaniem mózgu a ideologiami politycznymi i religijnymi. Autor opisuje, jak badania neuroobrazowe, takie jak MRI, pozwalają naukowcom na odkrywanie wzorców aktywności mózgu u osób o różnych przekonaniach ideologicznych.

An Ideology Walks Into a Brain Scanner - dotyczy badań nad związkiem między strukturą i funkcjonowaniem mózgu a ideologiami politycznymi i religijnymi. Autorka opisuje, jak badania neuroobrazowe, takie jak MRI, pozwalają naukowcom na odkrywanie wzorców aktywności mózgu u osób o różnych przekonaniach ideologicznych. Autorka podkreśla, że interpretacja wyników takich badań jest trudna i wymaga krytycznego podejścia. Istotne jest zrozumienie, czy obserwowane różnice są przyczyną, czy skutkiem przekonań ideologicznych.

The Importance of Being Nested - rozdział skupia się na roli środowiska społecznego w kształtowaniu ideologicznych przekonań jednostek. Zmigrod argumentuje, że nasze psychologiczne skłonności mogą nas popychać w kierunku sztywnych ideologii, ale również te ideologie mogą wpływać na nasz styl myślenia i reakcje fizjologiczne. Autorka podkreśla znaczenie budowania społeczeństw, które włączają wszystkich członków do wspólnoty, co może działać jako środek zapobiegający radykalizacji.

Otherwise - rozdział omawia delikatną naturę elastyczności myślenia i tego, jak łatwo można wpaść w pułapkę ideologicznych sposobów myślenia. Autorka zwraca uwagę, że nasze mózgi poszukują zasad, logiki i nawyków, które pomagają nam organizować siebie i innych. Jednocześnie, myślenie elastyczne i otwarte na różne perspektywy wymaga stałej uwagi i jest trudne do utrzymania, zwłaszcza w warunkach ucisku, tyranii lub niepewności. Zmigrod sugeruje, że angażowanie się w różnorodne formy myślenia może pomóc w rozwijaniu elastyczności w innych obszarach życia. Podkreśla znaczenie odrzucania sztywnych reguł i autorytetów oraz dążenie do autentycznej wolności i indywidualności.

Podsumowanie:

Wciągająca i inspirująca lektura, która łączy naukową rzetelność z refleksją filozoficzną. *The Ideological Brain* to połączenie neurobiologii, historii, psychologii, socjologii i filozofii. Autorka łączy te dziedziny, tworząc kompleksowy obraz, który jest jednocześnie przystępny i ciekawy. Dodatkowo, książka odnosi się do aktualnych problemów i wyzwań w kontekście dzisiejszych globalnych dyskusji. Książka wnikliwie analizuje, jak ideologie wpływają na nasze mózgi i jak nasze przekonania są kształtowane przez otaczające nas środowisko. Zmigrod nie tylko przedstawia tezy i dowody naukowe, ale także tłumaczy je w sposób, który jest zarówno logiczny, jak i intuicyjny. Dzięki temu czytelnik może łatwo przyswoić i zrozumieć skomplikowane koncepcje. To, co wyróżnia tę pozycję, to jej przystępny język, który sprawia, że nawet najbardziej skomplikowane zagadnienia stają się zrozumiałe dla każdego. Autorce udało się połączyć głęboką wiedzę naukową z jasnym i przystępnym stylem pisania. To atut, który sprawia, że książka jest dostępna dla szerokiego grona odbiorców i dzięki temu lektura jest przyjemnością, a nie wyzwaniem. Nawet skomplikowane koncepcje są przedstawione w sposób, który jest łatwy do zrozumienia i przyswojenia.

Arvind Narayanan, Sayash Kapoor, *AI Snake Oil. What Artificial Intelligence Can Do, What It Can't And How to Tell the Difference*

Introduction

Rozdział wprowadzający rozpoczyna się od zwrócenia uwagi czytelnika na różnorodność form i zastosowań sztucznej inteligencji oraz wciąż sporą niewiedzę w tym zakresie ogółu społeczeństwa. Warto zwrócić tu również uwagę na znaczenie samego tytułu tekstu – *snake oil* jest bowiem terminem określającym jakąś formę oszustwa lub fałszywej reklamy produktów o rzekomo cudownych właściwościach. Autorzy zwracają uwagę, że dyskurs towarzyszący rozwojowi sztucznej inteligencji jest właśnie taką formą „oleju z węża”, ponieważ nie każda aplikacja i technologia AI jest w stanie sprostać i dostarczyć rezultatów, jakich obiecuje jej reklama. Książka ta ma stać się więc formą przewodnika, pomagając ustrzec się przed niedopracowanymi produktami. Następnie autorzy po krótko zarysowują historię rozwoju sztucznej inteligencji i możliwości jakie stwarza, a także problemów z jakimi musi się mierzyć (choćby kwestie prawne czy błędne szacunki i nieadekwatne do stanu faktycznego prognozy).

How predictive AI goes wrong

Celem rozdziału jest przybliżenie kwestii przewidywalności zachowań ludzkich i technologii prognozujących prawdopodobne wydarzenia w życiu danej jednostki (np. nieukończenie szkoły, popełnienie przestępstwa). Autorzy omawiają liczne przykłady skupiając się na tych wadliwych, które często działały na szkodę użytkowników. Autorzy stawiają także pytania o możliwość ulepszenia tego typu sztucznej inteligencji i wykorzystania jego potencjału bez ryzyka popełnienia błędu.

Why can't AI predict the future

W rozdziale tym autorzy starają się ułatwić czytelnikowi zrozumienie, dlaczego przewidywanie przyszłości jest procesem złożonym i trudnym – wynika to z samej istoty procesów socjologicznych. Pełne zrozumienie ludzkiej natury jest niezwykle skomplikowanym zadaniem. Auto posiłkując się tekstami naukowymi analizuje różnorodne przykłady, od tych bardziej złożonych, po szacunki dotyczące kwestii zasięgów danego posta w mediach społecznościowych (potencjał stania się „viralem”). W zakończeniu rozdziału pojawia się jednak konkluzja, że sztuczna inteligencja ma tendencje do schematyzowania i upraszczania, dlatego stworzenie sprawnie funkcjonującej technologii opartej na przewidywaniu przyszłości jest zadaniem, z którym mierzyć się będziemy jeszcze długo.

The long road to generative AI

W tym rozdziale autorzy omawiają inną z gałęzi sztucznej inteligencji – tzw. generatywną, której istotą jest tworzenie nowych treści w oparciu o sugestie i podpowiedzi. Technologie tworzone wg tego modelu są o wiele bardziej skuteczne niż te omawiane w rozdziałach poprzednich. Nie oznacza to jednak, że nie napotykają trudności. Autorzy szczegółowo omawiają zagadnienia związane z generatywną sztuczną inteligencją, by umożliwić czytelnikowi pełne zrozumienie problemów i zagrożeń, które mogą pojawiać w trakcie użytkowania niektórych programów.

Is advanced AI an existential threat?

W rozdziale piątym autorzy stawiają pytania z pogranicza filozofii egzystencjalnej. Zastanawiają się nad ryzykiem jakie niesie ze sobą rozwój nowych technologii (zwłaszcza utratą nad nimi kontroli). Jednak dotychczasowa historia sztucznej inteligencji pokazuje, że jej rozwój jest stopniowy (przywołany zostaje termin *ladder of generality*) w związku z czym, nie powinniśmy się spodziewać nagłego zwrotu technologii przeciwko ludzkości. Oczywiście nie oznacza to całkowitego braku zagrożeń, jednak w chwili obecnej jesteśmy w stanie na nie odpowiadać adekwatnie i skutecznie.

Why can't AI fix social media?

Rozdział szósty poświęcony jest kolejnemu rodzajowi sztucznej inteligencji, odpowiadającej za kontrolę treści w mediach społecznościowych. Opiera się on na algorytmach służących personalizacji kontentu, który jest nam dostarczany, a także bieżącej moderacji, służącej usuwaniu treści szkodliwych czy obraźliwych. Zwłaszcza to ostatnie zagadnienie zajmuje autorów na dłużej, ponieważ może stwarzać pozory, a nawet możliwość cenzurowania wypowiedzi, odbierając użytkownikom prawo do wolności słowa. Jest to jednak kwestia złożona i problematyczna, gdyż kontrowersje z nią związane nie wynikają bezpośrednio z samej technologii, a ze zróżnicowania poglądów i wrażliwości użytkowników mediów społecznościowych.

Why do myths about AI persist?

Rozdział ten poświęcony jest rozważaniom na temat powszechnych i często powielanych mitów dotyczących sztucznej inteligencji. Często są to strategie promocyjne i wizerunkowe firm, które wykorzystując swoje możliwości i środki finansowe, wpływają na rozwój badań i artykuły prasowe. Zarówno badacze, jak i dziennikarze często stają się więc motorem napędowym popularności danego produktu, jak również głosem rozsądku w innych przypadkach. Dlatego tak ważne jest wypracowanie w sobie krytycznego myślenia, by móc dostrzegać intencje stojące za daną wypowiedzią i na bieżąco weryfikować zasadność danego „hype'u”.

Where do we go from here

Ostatni rozdział stanowi swoiste podsumowanie, a także wskazuje potencjalne ścieżki dalszego rozwoju sztucznej inteligencji, uwzględniając jej niedoskonałości i szukając rozwiązań dla lepszego funkcjonowania. Autorzy wskazują trzy: pierwsza zakłada stworzenie zestawu norm dla firm regulujących sposób tworzenia i późniejszego reklamowania swoich produktów; druga skupia się na wpływach sztucznej inteligencji na społeczeństwo – w zakresie edukacji, wychowywania dzieci czy np. likwidowania stanowisk pracy; trzecia i ostatnia ścieżka dotyczy głównego problemu tej książki – tytułowego „oleju z węża”, pokazując, że w istocie jest to bardzo pomocne zjawisko, które pomaga w bieżącej weryfikację programów, problemów i zagrożeń. Paradoksalnie więc *AI snake oil* pomaga umacniać i ulepszać nowe technologie, jednak zrozumienie tego w pełni wymaga świadomego obserwatora.

Podsumowanie

Ta książka jest pomocną pozycją w dalszej orientacji w rozwoju nowych technologii. Stanowi ona solidne źródło wiedzy, a co ważniejsze, pomaga wyrobić krytyczną postawę wobec nowinek technologicznych, pomagając tym samym ustrzec się przed „bublami” (tytułowy snake oil). Jest napisana przystępnym językiem, bardzo dobrze udokumentowana i odnosi się do konkretnych, ogólnie dostępnych produktów, technologii i programów. Jest to z pewnością ciekawa propozycja wydawnicza, zwłaszcza w czasach rosnącej popularności programów typu ChatGPT, Midjourney i innych.

Ed Yong, *Niezwykłe zmysły. Jak zwierzęta odbierają świat*

Przewodnik po nieznanym świecie zwierzęcych zmysłów

Widoki i faktury, dźwięki i wibracje, zapachy i smaki, pola elektryczne i magnetyczne... Każda istota na Ziemi, także człowiek, odbiera jedynie niewielki wycinek rzeczywistości i pozostaje zamknięta w swojej własnej bańce sensorycznej.

Ed Yong, dziennikarz naukowy i laureat Nagrody Pulitzera, zachęca do przekroczenia granic naszych zmysłów. Analizując niezwykle zdolności zwierząt, odsłania to, co niedostępne ludzkiemu doświadczeniu. Dowiadujemy się, z jakiego powodu ciemniki czarne, niewielkie chrząszcze, lecą w stronę pożaru, a pysk krokodyla jest równie czuły jak opuszki palców ludzi. Odkrywamy, co pszczoły widzą w kwiatach, jak intensywne pasma zapachów wyczuwają psy na ulicy oraz dlaczego niektórzy ludzie są tetrachromatami i dostrzegają więcej odcieni kolorystycznych niż inni.

Niezwykłe zmysły to zachwycająca sensualna podróż pełna historii o zaskakujących odkryciach naukowców i wielu jeszcze nierozwiązanych tajemnicach. Wszystko po to, byśmy zrozumieli percepcję inną niż ludzka.

Czy wiesz, że:

- niektóre owady odczuwają smak za pomocą skrzydeł?
- do badania otoczenia przegrzebki posługują się dziesiątkami oczu rozmieszczonymi wzdłuż wewnętrznych krawędzi muszli?
- ponad dziewięćdziesiąt procent ptaków śpiewających ma na piórach ultrafioletowe wzory, których człowiek nie jest w stanie zobaczyć?
- płetwale zwyczajne wydają niezwykle niskie dźwięki, które można usłyszeć po drugiej stronie oceanu.

Recenzje:

<https://coprzeczytac.pl/recenzja-ksiazki-niezwykłe-zmysly/>

<https://www.dobreksiazkimag.pl/?p=64029>

<https://nakanapie.pl/recenzje/do-odkrycia-jest-jeszcze-wiele-ale-warto-zaczac-od-niezwykłe-zmysly>

Spis treści:

Wstęp. Jedyna prawdziwa podróż.

1. Nieszczelne worki substancji chemicznych. Zapachy i smaki.
2. Niezliczone sposoby widzenia. Światło.
3. Czurpura, ziurpura, żurpura. Kolor.
4. Niechciany zmysł. Ból.
5. Jest cool. Ciepło.
6. Przybliżony zmysł. Kontakt i ciepło.
7. Fale na ziemi. Wibracje podłoża
8. Zamienić się w słuch. Dźwięk.
9. Niemy świat odpowiada. Echa.
10. Żywe bakterie. Pola elektryczne.
11. One znają drogę. Pola magnetyczne.
12. Przez każde okno równocześnie. Łączeni się zmysłów.
13. Ocalić ciszę, ochronić ciemność. Zagrożone krajobrazy zmysłów.